

A Robert Bosch csoport miskolci letelepedése és beágyazódásának folyamata

The establishment and local integration of the Bosch Group in the City of Miskolc

JÓZSA VIKTÓRIA

JÓZSA Viktória: PhD-hallgató, Szent István Egyetem, Enyedi György Regionális Tudományok Doktori Iskola, Gödöllő; viktoria.jozsa@gmail.com

KULCSSZAVAK: fenntartható helyi gazdaságfejlesztés, nagyvállalat, beágyazódás, fejlődési út

ABSZTRAKT: A tanulmány egy multinacionális nagyvállalat (a Bosch) letelepedését és a helyi gazdaságba, társadalomba történő beágyazódási folyamatát mutatja be egy kelet-közép-európai közepes méretű városban, Miskolcon, 2001-től napjainkig. A szerző az endogén növekedési elméletet igazolja primer kutatás során feltárt tényanyaggal, majd ez alapján levont következtetésekkel. Az elsődleges cél annak bemutatása, hogy a hosszú távú versenyképesség feltételeinek megteremtésével a fenntartható gazdasági fejlődés és a magasabb helyi hozzáadott érték megteremtése hogyan válik lehetségessé. Ennek érdekében a tanulmány azonosítja a helyi beágyazódás mérföldköveit, „kötelező” és „szabadon választott” tevékenységeken keresztül a nemzetközi nagyvállalat szerepét és lehetőségeit a település fejlődési útjának meghatározásában és a helyi gazdaságfejlesztés sikerességében. Mindez hozzájárul a multinacionális nagyvállalatok letelepedésének, beágyazódásának, működési mechanizmusainak megértéséhez, amely hazánk duális gazdaságstruktúrájának oldása, valamint a kis- és közepes méretű vállalkozások fejlesztése szempontjából alapvető fontosságú. A tanulmányban bemutatott, a helyi szereplők részvételével, együttműködésével megvalósított tevékenységek jelentős mértékben hozzájárultak ahhoz, hogy Miskolc a szerkezeti válságból kiemelkedve hazánk egyik vonzó befektetési célpontjává, vállalkozásorientált fejlesztési gyakorlatot megvalósító városává váljon.

Viktória JÓZSA: PhD student, Enyedi György PhD School of Regional Studies, Szent István University, Gödöllő; viktoria.jozsa@gmail.com

KEYWORDS: sustainable local economic development, multinational company, integration, development path

ABSTRACT: A considerable amount of literature has been published on the role played by local governments and other actors in local economic development, and on the objective and subjective factors that affect the inward investment of foreign capital. Nowadays both economic geography and regional studies pay particular attention to processes underway in, and the differing development paths of, Central and Eastern European countries and their cities. The



purpose of this paper is to examine the establishment of a large multinational company in a medium-sized Central and Eastern European city, and its integration into the local economy and society, from 2001 until the present day. This paper presents the network of relationships between the city of Miskolc as an investment location and the Bosch Group, and the continuous development of these relationships over more than a decade. It was prepared in parallel with a case study on the establishment and integration of Audi in the Hungarian city of Győr.

The author presents a real case verification of the modern endogenous growth theory through the data originating from primary research, the subsequent analysis and, finally, the conclusions. The main aim of this study is to illustrate the correspondence between the creation of the necessary conditions for long-term competitiveness, sustainable economic development and the production of higher-level local added value. With this objective in mind, the paper identifies the milestones of the local integration process and shows how the company, after the initial “compulsory” activities, achieved deep integration into the local economy and society through the implementation of activities defined and presented as “freestyle” or optional. The study also describes the role a multinational company may have in determining the development path of a given city, and in the success of attaining sustainable local development.

This knowledge contributes to the understanding of the establishment, integration and operation mechanisms of multinational companies, which is of crucial importance in order to unlock the dual economic structure of Hungary and the development of small and medium-sized enterprises. This study allows us to trace Miskolc’s development path over the past decade, its search for a way forward and the beginnings of a change in the city’s image. The city, which has a legacy of heavy industry and which suffered serious problems as a result of the change of regime in 1989, is slowly becoming a liveable and diverse residential location. The described activities, realized with the participation and cooperation of local actors, have significantly enhanced the ascent of Miskolc from a city suffering from structural crisis to an attractive investment location implementing business-friendly incentives.

Bevezetés

Jelentős mennyiségű hazai és nemzetközi szakirodalom olvasható arról, hogy az önkormányzatok és egyéb szereplők milyen szerepet töltenek be a helyi gazdaságfejlesztési tevékenységben, valamint hogy melyek a külföldi tőke letelepedésének objektív és szubjektív tényezői. A gazdaságföldrajz és a regionális tudományok napjainkban egyaránt kiemelt figyelmet fordítanak a kelet-közép-európai országokban, ezen belül a városokban tapasztalt folyamatokra, a térségek és városok eltérő fejlődési útjaira. Jelen esettanulmány Miskolc város mint befektetési helyszín és a Robert Bosch csoport kapcsolatrendszerét, annak folyamatos fejlődését mutatja be a kezdetektől napjainkig eltelt több mint egy évtizedben. A tanulmány bemutatja, hogy a kezdeti, „kötelezően megvalósítandó” tevékenységektől milyen időtávban és milyen folyamatok, ösztönző tényezők hatására jutott el a vállalatcsoport a helyi gazdaságba és társadalomba történő mély beágyazódásig, a „szabadon választottként” definiált és bemutatott tevékenységek megvalósításával.

A kutatáshoz az elméleti keretet a modern nemzetközi és hazai kutatásokban szereplő quadruple helix elmélet és az endogén növekedélmélet, a települések sikerességének és versenyképességének meghatározására szolgáló tényezők

szolgáltatták. Az alkalmazott módszertan elemei a rendelkezésre álló publikus forrásokból a releváns információk összegyűjtése és rendszerezése, valamint a vállalat döntéshozóival, gyakorlati szakembereivel való konzultáció volt. Jelen tanulmány empirikus megállapításai alátámasztják két, a közelmúltban végzett, a városi versenyképességről szóló kvantitatív összehasonlító vizsgálat eredményeit. Az esettanulmányban nyomon követhető Miskolc fejlődési folyamata, útkeresése és arculatváltásának megindulása az elmúlt évtizedben, aminek során nehézipari örökséggel rendelkező, a rendszerváltás során súlyos károkat elszenvedő város lassan vonzó befektetési célponttá, élhető, sokszínű lakóhellyé válik.

Miskolc demográfiája, gazdasága, ipara

Miskolc közepes méretű vidéki város,¹ az Észak-magyarországi régió közigazgatási, gazdasági, tudományos, oktatási és kulturális központja, Borsod-Abaúj-Zemplén megye székhelye. A város az Északi-középhegység legfontosabb helyén, a Miskolci kapuban fekszik, különböző tájegységek találkozásánál, fontos kereskedelmi utak mentén. A település már a középkorban kereskedőváros volt, 1365-ben Nagy Lajos királytól kapott városi rangot. Miskolc kedvező logisztikai adottságokkal rendelkezik: földrajzi elhelyezkedése, helyi, kistérségi, országos és nemzetközi közlekedési kapcsolatai jók, 100 km-es körzetében 4 ország található, az M30–M3 autópálya révén kapcsolódik az európai autópálya-hálózathoz. A város regionális vasúti csomópont, az óránkénti InterCity járatok kényelmes közlekedést biztosítanak a fővárosba és a vidéki nagyvárosokba (miskolc.hu 2013).

Miskolc Magyarország negyedik legnagyobb városa. A 2011. évi népszámlálási adatok szerint a város lakosság száma az elmúlt 10 évben csaknem 17 000 fővel 167 754 főre csökkent, a lakosság képzettsége az országos átlagnál magasabb. A városban és agglomerációjában több mint 300 000 ember él (ksh.hu 2013). Miskolc gazdag ipari múlttal rendelkezik az acél- és gépipar területén, a hagyományos iparágak a 18. századtól telepedtek le, bár a város a köztudatban a nyolcvanas évek iparvárosaként él. A városnak az 1900-as évek közepén több mint 200 000 lakosa volt, ekkor a nehézipari cégek adtak munkát a munkaképes korúak meghatározó részének. A rendszerváltás után a hazai nagyvárosok különböző fejlődési pályát jártak be, az 1990-es évek elején mély válságba került Miskolc gazdasága is, nagyvállalatai elvesztették piacukat, gazdálkodásuk összeomlott, ami az egész városra kihatott (Kukely, Zábrádi 2003).

A város jelenlegi helyzetét két, a közelmúltban végzett összehasonlító kutatás is elemzi. A magyarországi nagyvárosok pozíciójának változását 2007–2010 között vizsgáló kvantitatív módszertanú tanulmány szerint Miskolc (Kecskemét és Pécs mellett) a „billegők” kategóriájába tartozik, azaz inkább nyertese, mint vesztese a gazdasági válságnak. A billegő városokban a válság negatív hatásai nem voltak olyan kirívóak, mint a többi vizsgált város, például Tatabánya és

Nyíregyháza esetében (Egedy 2012). A másik kutatás a hazai nagyvárosokat és térségeiket hasonlította össze, Miskolcot versenyhátrányos vonzáskörzetben lévő versenyképes központként határozta meg, amely szűk vonzáskörzetével együtt fejlettebb az átlagosnál (Tóth, Nagy 2013). A jelenlegi helyzet leírásánál fontos kiemelni, hogy Miskolc identitásának a mai napig fontos része az ipari hagyomány, az ipari kulturális örökség gondozása, ám ezzel együtt napjainkban is tart a város gazdaságának és arculatának újraformálása.

A Robert Bosch csoport letelepedésének körülményei

Hazánkban a Bosch története 1918-ig nyúlik vissza, amikor Robert Bosch megalapította magyarországi lerakatát a Bosch Róbert Kft.-t, melynek központja Budapesten, a Vas u. 16.-ban volt (bosch.hu 2013).

A Bosch csoport 10 leányvállalattal van jelen Magyarországon, és mintegy 8500 főt foglalkoztat hazánkban. Az Észak-magyarországi régióban Egerben, Hatvanban és Miskolcon üzemeltet gyáregységet, melyekben összesen mintegy 7850 főt foglalkoztat (2013. január 1-ji állapot). A vállalat folyamatosan fejleszti technológiáját, kapacitásait magyarországi létesítményeiben, valamint kutató-fejlesztő központokat is fenntart hazánkban. Jelenleg a Bosch két leányvállalatot működtet Miskolcon: a Robert Bosch Energy and Body Systems Gépjárműelektromossági Alkatrész Gyártó és Forgalmazó Kft. (RBHM) az autóiipari üzletág szerződéses gyártójaként működik, a Robert Bosch Power Tool Elektromos Szerszámgyártó Kft. (PTHU) profilja elsősorban kéziszerszámok gyártása és fejlesztése.

A Bosch miskolci története 2001. október 31-én, a Robert Bosch Power Tool Kft. (PTHU) megalapításával indult. Nem sokkal ezután, 2001. december 14-én letelepedési szerződést írtak alá Miskolc városával egy 2003-ra létesülő, 500 főt foglalkoztató kéziszerszám-fejlesztő és -gyártó üzemről. Ezt követően a PTHU a beruházás megvalósításához megvásárolt egy 200 000 m² nagyságú területet a város északi határában, itt zöldmezős beruházással új gyárépület épült. A kéziszerszámok termelése az előzetes terveknek megfelelően 2003 augusztusában indult meg. A kéziszerszám-üzletág sikeres letelepedését követően 2003 nyarán megalakult a Robert Bosch Energy and Body Systems Kft. Ez a gyáregység autóiipari alkatrészecskék, indítómotorok, relék és hajtóművek gyártásával foglalkozik, a termelés 2004-ben indult.

A letelepedés körülményeinél fontos kiemelni, hogy ekkor Miskolcon mindössze négy multinacionális vállalat működött. Ebből kettő, az üvegyipari formákat gyártó Ross Mould és az acélipari Cogne Italy meglévő gyárakat vásárolt meg. Jelentős zöldmezős beruházás a rendszerváltástól 2001-ig kettő volt a városban, az autós híradástechnikai eszközöket gyártó japán Shinwa (1997) és az amerikai Delco Remy generátorok felújításával foglalkozó leányvállalata (1998). A négy vállalat együttesen ebben az időszakban mintegy 1500 embernek

adott munkát a közel 180 000 lakosú városban. A város ekkor még – talán a magyarországi nagyvárosok közül egyedülként – nem rendelkezett ipari parkkal, sem pedig autópálya-kapcsolattal. Agglomerációjában azonban három ipari park is szerveződött (fn.hu 2002).

A két Bosch vállalat jelenleg Miskolc és Borsod-Abaúj-Zemplén megye legjelentősebb munkáltatói között van: az RBHM aktuális átlagos statisztikai létszáma 2113 fő, míg a Power Tool jelenleg 1796 főt foglalkoztat. Az RBHM-nek jelenleg átlagosan 79, míg a PTHU-nak 121 fő munkavállalója dolgozik kutatás-fejlesztési munkakörben.

Gyárbővítés, fejlesztés – termelési szakaszok, foglalkoztatás

A folyamatos bővülést, fejlődést a két miskolci gyár esetében külön alfejezetben mutatja be a tanulmány.

A Robert Bosch Power Tool Kft.

A 2001-es megalakulást és letelepedési szerződést követően 2003-ban megindult az elektromos kéziszerszámok gyártása és fejlesztése. A termelés felfutásával 2004-ben új raktárépület építése kezdődött, ezt 2005-ben adták át. Ezzel párhuzamosan a bővítés részeként egyedülálló fejlesztési központot alakítottak ki, amely világszínvonalú kéziszerszámok előállításához kapcsolódóan folyamatos kutatás-fejlesztési és innovációs tevékenységet végez. A vállalat folyamatosan bővíti kapacitásait és fejleszti technológiáit, a kutatás-fejlesztéssel foglalkozó munkavállalók száma folyamatosan emelkedik. Itt készülnek a „zöld termékvo-nalhoz” tartozó Bosch kéziszerszámok. 2007-ben kezdődött meg a kutatás-fejlesztési központ létrehozása. A 2010-ben átadott fejlesztőközpontban és a gyártási területeken együttesen évente 7 millió szerszám készül, 2008. október végén készült el a 25. milliódik szerszám Miskolcon.

A gyár sikerének kulcstényezője az erős és gyors ütemű innovációs képesség. 2007-ben Német Marketing Díjjal is elismerték a Bosch újításait és marketingstratégiáját. 2009-ben a Bosch fejlesztése, az UNEO elnevezésű pneumatikus fúrókalapács nyerte el a XVII. Magyar Innovációs Nagydíjat, 2012-ben pedig elkészült az ötvenmilliódik szerszám Miskolcon. A folyamatos kutatás-fejlesztési tevékenység fontosságát és egyben ipari alkalmazhatóságát, sikerét is jelzi, hogy a Bosch száznál is több új elektromos szerszámot dob piacra minden évben. A 2011-es értékesítésnek közel 40%-a olyan termékekből állt, amelyek kevesebb mint két éve voltak a piacon. A közelmúltban jelentették be hivatalosan a Bosch kéziszerszám-üzletágának európai átszervezését, melynek következtében a fa- és felületmegmunkáló elektromos szerszámok gyártása és fejlesztése

2014 második felétől szintén Miskolcon folyik majd. Ezeknek az ún. kék termék-vonalhoz tartozó termékeknek a gyártásával és fejlesztésével tovább bővül a miskolci gyár tevékenysége. A fejlesztésnek köszönhetően 2016 végéig a miskolci gyárban 320 új munkahely létesül.

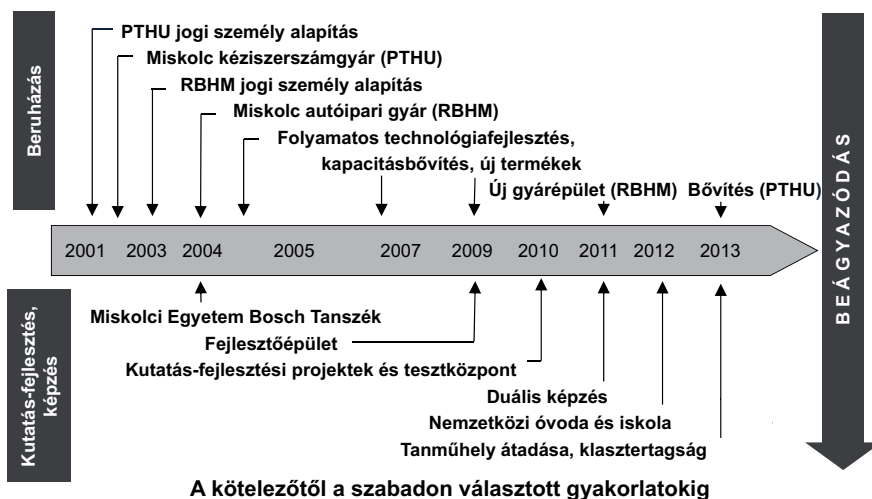
A Robert Bosch Energy and Body Systems Kft.

A 2003 nyarán megalakult Robert Bosch Energy and Body Systems Kft. miskolci gyáregységében 2004 őszen kezdődött meg az autóiipari alkatrészek, indítómotorok, relék és hajtóművek gyártása. A Miskolcon gyártott autóiipari alkatrészeket jelentős autóiipari cégeknek szállítják. Folyamatosan újabb termékek (klímaberendezések, villamos motorok, ablaktörlő rendszerek) gyártását vezetik be, az alkalmazottak létszáma növekszik. 2007 júniusában elkezdődött a haszongépjárművek indítómotorainak gyártása. A folyamatos és intenzív fejlesztés és bővülés következményeként új gyártócsarnok építésére volt szükség. 2011. szeptemberben adta át a vállalat újabb miskolci gyártócsarnokát, a 2010 nyarán kezdődött 6,5 milliárd forintos beruházással a vállalat új gépsorokat telepített az új csarnokba, e fejlesztések összesen 1000 további munkahelyet teremtettek a közelmúltban. A vállalat 2013 őszen adta át a vállalat korszerű tanműhelyét és tagságot vállalt az Észak-magyarországi autóiipari klaszterben (NOHAC) is.

A folyamatos bővülésen, fejlesztéseken túl figyelmet érdemel a Bosch képzési rendszere. Ez biztosítja, hogy minden dolgozó rendelkezzen a munkája elvégzéséhez szükséges készségekkel és tudással, illetve minden munkatársnak lehetősége legyen a folyamatos fejlődésre, ezáltal a vállalat meg tudja felelni a változó piac követelményeinek, a dolgozói kompetenciák folyamatos fejlesztése révén növelje versenyképességét. Mindkét vállalat nyújt munkahelyi képzéseket munkatársainak. A dolgozók képzése a Bosch-kompetenciamodell alapján, a kompetenciamenedzsment-rendszer részeként történik az alábbi területeken: technológiai kompetenciák, üzleti adminisztráció, módszertani kompetenciák, valamint munkavégzéshez nem kapcsolódó kompetenciák (társas és vezetői kompetenciák, vállalkozói szellem). Az előbbieken túl vállalati egészségmegőrzést szolgáló projekt zárult a közelmúltban.

Fontos kiemelni, hogy a kezdeti beruházási és technológiafejlesztési tevékenységeken túlmenően mindkét miskolci vállalat folyamatosan további fejlesztéseket valósít meg, nagy hangsúlyt fektet a kutatás-fejlesztési és innovációs tevékenységekre, a munkavállalók és leendő munkavállalók képzésére, a helyi beszállítói hálózat fejlesztésére, a helyi felsőoktatási és kutatóintézetekkel való együttműködésre, valamint társadalmi felelősségvállalásra is. A Robert Bosch csoport két miskolci leányvállalatának helyi beágyazódása folyamatos volt a vizsgált időszakban, a folyamat mérföldkövei és azok ütemezése, kapcsolódásai jól azonosíthatóak (1. ábra).

1. ábra: A Bosch csoport helyi beágyazódásának mérföldkövei Miskolcon
 Milestones of the local integration process of the Bosch Group in Miskolc



Kutatás-fejlesztési, oktatási és egyéb együttműködések

A miskolci Bosch-gyárak a magyarországi oktatási rendszer teljes vertikumát lefedik együttműködéseikkel és fejlesztési projektjeikkel. Az óvodai oktatástól a felsőoktatásig számos jelentős együttműködés, fejlesztés valósult meg az elmúlt években. Ezen együttműködések mutatnak be az alábbiakban.

A Miskolci Egyetem és a Bosch csoport együttműködése nem új keletű, a kapcsolat 2004-ben kezdődött. A 2005-ben alapított Robert Bosch Mechatronikai Tanszék a 2. világháború után Magyarország első, ipari vállalat által alapított tanszéke. Az egyetemmel való együttműködés célja a műszaki és tudományos ismeretek alkalmazása és bővítése a mechatronika kutatásának, oktatásának és széles körű alkalmazásának területén, valamint gyakorlatorientált képzés biztosítása és a gyárak mérnökgéneinek kielégítése.

A Miskolci Egyetem a miskolci, egri és hatvani Bosch vállalatok javaslatára 2004. augusztus 24-én kezdeményezte a Robert Bosch Mechatronikai Tanszék létrehozását. Ezt követően a Robert Bosch Alapítvány 2005-ben többéves előkészítő tárgyalások után döntött a Miskolci Egyetem Gépészmérnöki és Informatikai Karán ipari támogatással létrehozandó tanszék alapításáról. Az eredeti szándék mára konkrét oktatási, kutatási és fejlesztési feladatok megvalósításában teljesedett ki, a tanszék a Bosch-gyárak részére számos kutatási és fejlesztési projektet végez (bosch.uni-miskolc.hu 2013). A felsőoktatásban létrejött és

működő együttműködésen túl a Bosch csoport a középfokú oktatás piaci igényekhez való igazításában is szerepet kíván játszani, ennek megfelelően az iskolai rendszerű gyakorlati képzés megvalósításához a bérelt helyszínen meglévő tanműhelyét az oktatás igényeinek megfelelően fejleszteni kívánja a közeljövőben. A Robert Bosch Energy and Body System Kft. célja, hogy a céges betanítási program helyett az iskolai rendszerben tanulók gyakorlati képzésével foglalkozzon. Ennek elérése érdekében a vállalat a miskolci Andrassy Gyula Szakközépiskolával együttműködési megállapodást kötött a duális szakképzésről, amelynek keretein belül tanulószervezővel fogad gyártósori gépbeállító tanulókat a 2013–2014-es tanévtől, majd mechatronikai technikus tanulókat a 2016–2017-es tanévtől. A tanulószervezős keretében foglalkoztatott tanulók tervezett létszáma a 2016–2017-es tanévre 96 fő lesz.

A miskolci Bosch vállalatok ezen felül anyagi hozzájárulást biztosítottak olyan általános iskolai és óvodai csoportok elindításához, ahol a külföldi munkavállalók gyermekeinek elhelyezése, anyanyelvi oktatása vált lehetővé. A Bosch által felújított csoportszobában a 2012–2013-as tanévtől folyik óvodai nevelés, a 2013–2014-es tanévben már 20 fős létszámmal, német nyelven beszélő óvodapedagógus alkalmazásával, a Német Általános Iskola a 2012–2013-as tanévtől működik Miskolcon az MNÁMK Intézményfenntartó és Működtető Közalapítvány felügyelete alatt. A 2013–2014-es tanévben 1. és 2. osztály indul. Távlati célként megfogalmazódott az oktatás kiterjesztése a 2016–2017-es tanévtől a felső tagozatra, továbbá az ehhez szükséges személyi és tárgyi feltételek biztosítása (minimum 4 tanterem 20 fős osztályoknak, a magyar diákok számára a magyar nyelvtant és irodalmat, valamint történelmet oktató pedagógusokkal). A vállalat a jövőben közérdekű kötelezettségvállalás és beruházások finanszírozása formájában támogatja a létesítmények működtetését.

Logisztika

Egy nagyvállalat számtalan módon pazarolhat. A feleslegesen felhalmozott készletektől a gyenge belső információáramlason át a beszállítókkal való kapcsolattartás alulszervezettségéig a nagyvállalat tágabban értelmezett rendszerében megannyi résen szivároghat vagy áramolhat ki a mind értékesebb energia. Az ellátási láncban a Bosch megtalálta az újabb fejlődési pontokat, melyeket tovább kell fejlesztenie, hogy még hatékonyabb tudjon lenni, valamint felismerte, hogy mennyire fontos tényező az információáramlás, a vevőkkel és a beszállítókkal való együttműködés. A Magyar Logisztikai, Beszerzési és Készletezési Társaság a logisztikában legkiemelkedőbb teljesítményt felmutató vállalatnak 2005 óta minden esztendőben a Logisztikai Kiválóság Díjat adományozza. 2010-ben a kitüntetést a miskolci Robert Bosch Power Tool Kft. nyerte el. A nyertes pályázat a vállalat hazai beszállítói hálózatának fejlesztését ismer-

teti. A Bosch működése során felismerte, hogy az üzleti siker és a szakmai kiválóság eléréséhez alapvetően szükséges a beszállítók bevonása, nem elég csak a házon belüli kiválóságra törekedni, hanem a gyár kapuin túl, az ellátási lánc egészét kell fejleszteni. A Boschban követett leanelvek szerint csak azt gyártják, amire konkrét igény van, vagy ami az előre meghatározott készletből elfogyott és pótolni kell. Ezzel a versenyképesség fenntartásán kívül olyan vállalati működési modell jön létre, amely a fenntartható fejlődés pillérének tekinthető. Elkerülhető a legsúlyosabb pazarlási forma, a túltermelés, vagyis a felesleges készletek felhalmozása.

Beágyazódás a helyi társadalomba, társadalmi felelősségvállalás

Egy gazdasági szereplő helyi beágyazódásának alapvető eleme a helyi gazdasággal való kapcsolat, de emellett egyre hangsúlyosabban jelenik meg a helyi társadalom jólétéhez való hozzájárulás, a társadalmi kapcsolatok. A Bosch fontosnak tartja a lakosság, a társadalom érdekeinek szem előtt tartását. Alkalmazottai komfortérzetéhez környezetbarát, biztonságos munkahelyek kialakításával, rendszeres egészségmegőrző programokkal, valamint vállalati rendezvények, közös szórakozási lehetőségek felkínálásával járul hozzá. A régióban élő vagy tanuló fiatalokat pedig arra serkenti, hogy aknázzák ki tudásukat, fejlesszék képességeiket a globalizálódó, versenyhelyzetet teremtő világ igényeihez igazodva. E célok számtalan konkrét példán keresztül valósulnak meg. Az alábbiakban röviden bemutatok néhány tevékenységet, külön kiemelve és elsőként szerepeltetve a hazai felsőoktatás és mérnökképzés fejlesztése érdekében tett erőfeszítéseket.

A magyarországi Bosch csoport évek óta kiemelten támogatja a magyarországi felsőoktatást és mérnökképzést: a vállalat már több mint 500 millió forintot fektetett be magas színvonalú, több nyelvet beszélő fiatal mérnökök képzésébe; felismerve, hogy a válság közepette felértékelődik a szakképzett mérnökök tudása, a tehetségmenedzsment. Ennek egyik eredménye a legmodernebb technológiával felszerelt, közel 100 férőhelyes felújított előadóterem a Miskolci Egyetemen, amely a miskolci Bosch-gyárak finanszírozásával készült el. A vállalat az anyagi támogatások mellett számos pályázati lehetőséget kínál, gyakornoki programokra, ösztöndíjakra, szakdolgozati konzultációkra, tudományos diákköri és PhD-konzultációkra is lehetőséget biztosít. A Robert Bosch-díj célja az, hogy a bolognai rendszer ritmusához igazodva, egy tanévben kétszer is jutalmazza a Miskolci Egyetem legkiemelkedőbb teljesítményt nyújtó diákjait. A program azokat a hallgatókat támogatja, akik tanulmányaik során állandó, kimagasló teljesítményt nyújtanak, valamint az egyetemi évek alatt tanulmányi versenyeken, tudományos diákkörökben elért sikereik mellett kutatási tevékenységet vagy egyéb közéleti, szociális, társadalmi tevékenységet is

végeznek. A díj a hagyomány és innováció üzenetét egyként jelképezi, pénzjutalom és külföldi tanulmányút is a része.

A Bosch Miskolcon szakmai konferenciákat is szervez, melynek egyik példája az Együtt a jövő mérnökeiért című konferencia, melynek célja az volt, hogy az ipar számára megfelelő képzettségű mérnöki munkaerőt biztosíthassanak a felsőoktatási intézmények Magyarországon. A Föld napján, először 2009-ben megrendezett elektromobil-verseny látványos és nagy médiavisszhangot kiváltó rendezvény, ahol oktatási intézmények diákjai mérik össze technikai tudásukat.

Fentiek mellett számos, a munkavállalók és a város lakosságának életminőségét javító kezdeményezés fűződik a Bosch nevéhez, így például a karitatív tréningek, a több éves múltra visszatekintő jótékonyági gyűjtés, a Magyar Vöröskereszttel együttműködésben évek óta szervezett véradó nap, előadások az egészséges életmódról, valamint kiemelten a családi rendezvények, pl. a Mikulásvonat vagy a Nyitott kapuk, családbarát napok a miskolci Bosch-gyárban kezdeményezés. Az előzőekben ismertetett tevékenységeken túl a miskolci Bosch vállalatok a közéletben aktív szerepet vállalnak, szponzorálják a város sportklubjait, támogatják a helyi és országos jelentőségű kezdeményezéseket.

Elismerések

A miskolci Bosch-gyárak vezetői számos kitüntetést vettek kézhez az elmúlt időszakban érdemeik elismeréseként.

Dr. Max Nitzsche, a Robert Bosch Energy and Body Systems Kft. ügyvezető igazgatója a Magyar Tudományos Akadémia 184. közgyűlésén vette át az MTA vezetői kollégiuma által adományozott Wahrmann Mór-érmet. Az intézmény e kitüntetéssel a gazdasági élet azon kiválóságait jutalmazza, akik kimagasló érdemeket szereznek a tudomány, a kutatás, a fejlesztés támogatásában.

Uwe Mang, a Robert Bosch Energy and Body Systems Kft. gazdasági igazgatója a Miskolc Megyei Jogú Város Közgyűlése által adományozott Civilek Támogatásáért díjat vehette át. Az elismeréssel a közgyűlés a város oktatási intézményeivel való folyamatos és szoros stratégiai együttműködést, valamint a miskolci gyár társadalmi felelősségvállalásban vállalt példaértékű szerepét ismerte el.

A Robert Bosch Power Tool Kft. ügyvezető igazgatóját, Horváth Attilát 2010 márciusában a Magyar Köztársasági Érdemrend lovagkeresztje, polgári tagozat kitüntetésben részesítették a gyár nemzetközi sikereinek érdekében végzett tevékenységéért.

Végezetül pedig a Bosch csoport Miskolcon végzett tevékenységeinek méltó elismeréseként, Miskolc képviselő-testületének döntése alapján 2008-ban felavatták a Robert Bosch parkot, ezzel a közterületet, melyen a gyárak találhatóak, a Bosch névadójáról nevezték el.

Az önkormányzat gazdaságfejlesztő szerepe

Az önkormányzat gazdaságfejlesztő szerepénél két időszak érdemel különös figyelmet. Az első a letelepedés időszaka, illetve ennek előzményei. Ennek kapcsán már említettem, hogy 2001-ben Miskolcon mindössze négy multinacionális vállalat működött, és a város ekkor – talán a magyarországi nagyvárosok közül egyedüliként – nem rendelkezett ipari parkkal, sem pedig autópálya-kapcsolattal. Agglomerációjában azonban három ipari park is szerveződött. A Bosch-beruházás érdekében a városnak 10 ha-os területet kellett megvásárolnia. Ezt követően, 2001 és 2007 között folyamatosan együttműködött az önkormányzat a Bosch-gyárakkal, ezt az időszakot leginkább a folyamatos fejlesztés, a kapacitásbővítés, a kutatás-fejlesztési tevékenységek megjelenése és az ezekhez szükséges kapcsolatok megerősítése jellemezte. Az együttműködés 2007-től vált újra intenzívebbé, ekkor az önkormányzat elkötelezte magát a helyi gazdaságfejlesztési tevékenység mellett. Ennek keretében infrastrukturális és szervezeti fejlesztések kezdődtek, melyek alapot teremtettek a jövőbeli fejlesztéseknek és együttműködéseknek.

2006-ban megalakult a Miskolc Holding Zrt., a Debrecenben működő modell alapján, ám rövid idő múlva kiegészülve a helyi gazdaságfejlesztési tevékenységgel. Megalakult a Gazdaságfejlesztési Iroda, az első évben minimális létszámmal, mely az évek során folyamatosan emelkedett. Kiemelendő a Miskolci Egyetem Világ- és Regionális Gazdaságtan Intézetével való sikeres szakmai együttműködés a gyakornoki programban. A városi gazdaságfejlesztési tevékenység céljai: 1. a befektetői igényekre szabott stratégiai infrastruktúra; 2. a hatékony, koordinált önkormányzati szervezet és a kapcsolódó üzletbarát környezet; 3. az együttműködő helyi partnerség; 4. a nemzetközi láthatóság megteremtése voltak (Józsa, Nagy 2013).

2007-ben új program körvonalazódott a magyar regionális fejlesztésben, mely 7 nagyváros, köztük Miskolc növekedési pólussá fejlesztését tűzte ki célul (Rechnitzer 2007). A pólusprogramhoz kötődően széles körű partnerséggel elkészült a technopoliszstratégia, nevesítve a zászlóshajóprojekteket, ezek között a Mechatronikai Ipari Park (Mechapark) kialakítását, mint a szakirodalomban kemény infrastruktúra-fejlesztésként nevesített tevékenységet. Az első számú prioritás a teljes körű, ipari igényekre szabott közművekkel, közvetlen autópálya-kapcsolattal és vasúti kapcsolattal is rendelkező ipari park kialakítása volt. A Mechaparkot 2009-ben adták át, majd ezt követte a Miskolc Déli Ipari Park (MIDIP) előkészítése és az ipari park cím elnyerése. Fentiekén túl a puha infrastruktúra terén is jelentős előrehaladás történt az egyablakos ügyintézés megkezdésével, a helyi szintű vállalkozásfejlesztési és befektetésösztönzési rendelet elfogadásával (32/2008. rendelet Miskolc vállalkozásfejlesztési és befektetés-ösztönzési programjáról), valamint helyi szintű támogatási lehetőség bevezetésével.²

A helyi partnerség megerősítésével, a helyi gazdaság szereplői felé való nyitással, számos konferencia, „after care” workshopok, testületi ülés, egyéb

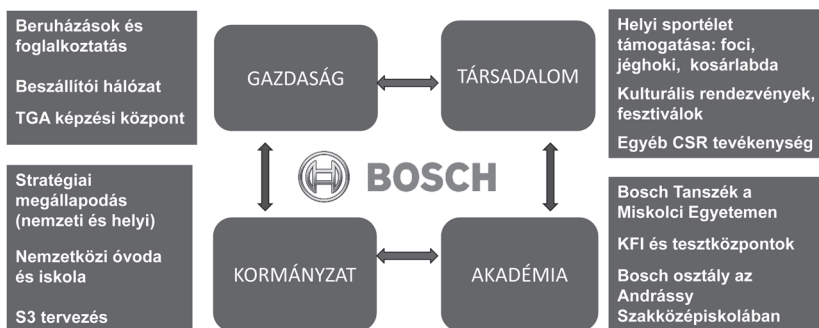
üzleti és társadalmi rendezvények szervezésével az önkormányzat és a meghatározó helyi gazdasági szereplők kapcsolata elmélyült. Elkészült a környező városok és ipari területeik összehasonlító elemzése, fejlesztik és karbantartják a beszállítói és más jellegű adatbázisokat. Az önkormányzat nagy hangsúlyt fektetett a város arculatváltására és újrapozicionálására az országon belül és kívül egyaránt, Miskolc negatív imázsának, a múltból adódó előítéleteknek a megszüntetésére. Átlátva és tudatosan felvállalva e tevékenységek kockázatát is, a város több nemzetközi és hazai megmérettetésen vett részt, és szinte minden esetben kiemelkedő sikerrel szerepelt. Ehhez az időszakhoz köthető a Vodafone és a Patec letelepítése, a döntés a Robert Bosch Energy and Body Systems Kft. újabb miskolci gyárának megépítéséről, utóbbi projekt pályázatának előkészítése és benyújtása. A közelmúltban folytatódott az önkormányzat gazdaságfejlesztési tevékenysége, ennek egyik látható eredménye az ipari infrastruktúra fejlesztésében a Miskolc Déli Ipari Park kialakításának megkezdése. A befektetésszervezési tevékenység szintén folytatódott, melynek eredménye a közelmúltban bejelentett újabb miskolci autóiipari beruházás, a japán Takata cég zöldmezős fejlesztése a MIDIP területén (miskolcholding.hu 2013). Mindezekkel párhuzamosan 2012-ben megindult az oktatás a nemzetközi óvodában és iskolában.

Fentiek alapján megállapítható, hogy az elmúlt években folytatódott az önkormányzat és a Bosch kapcsolatrendszerének mélyülése. Ennek több konkrét megnyilvánulási formája, jövőbe mutató közvetlen és közvetett indikátora is van. Ide tartozik a 2001-ben, a letelepedéskor aláírt szerződés megújítása 2013 nyarán, valamint a Bosch szerepvállalása az új városi arculat kialakításában, a 2014–2020 közötti programozási folyamatokban, az Európai Bizottság által előírt módszertani alapelvekkel összhangban.

Összegzés

Összegzésként megállapítható, hogy Miskolcon a Bosch csoport az elmúlt több mint egy évtizedben jelentősen hozzájárult a város és agglomerációjának fejlődéséhez. Az elmúlt években az új területi politikák homlokterébe a térségek, a régiók adottságai, potenciáljai kerültek, amelyek azután a fejlesztésekhez belső erőforrásokként állnak rendelkezésre, megfelelő körülmények között aktivizálhatók. Az új területfejlesztés célja tehát elsősorban nem a magasan fejlett térségek adottságainak mozgósítása, hanem további – endogén – forrásoknak, a régióon belüli potenciáloknak a hasznosítása, aktivizálása (Káposzta, Nagy 2012). Ezért fontos, hogy egy adott vállalat hozzájáruljon az adott terület egység endogén erőforrásainak fejlesztéséhez. A quadruple helix modell³ szereplőjéhez (helyi gazdaság, önkormányzat, oktatás és kutatás-fejlesztés, helyi társadalom) szintén számos szállal kapcsolódnak a miskolci Bosch vállalatok (2. ábra).

2. ábra: A Bosch csoport hozzájárulása a területi potenciálhoz
 Contribution of the Bosch group to the territorial potential



Ezen túl a Bosch csoport számos ponton járult hozzá a városi sikeresség növeléséhez és a versenyképesség erősítéséhez, természetesen a többi helyi szereplővel, kiemelten a helyi önkormányzattal együttműködve. Enyedi (1997) szerint a sikeres város versenyképességének alapja az információgazdag környezet, az információáramlási csomópontok, a tudásalapú innovatív ipari környezet. Röviden: a város lakóinak szellemi tőkéje, tudáskészlete. A sikerességi kritériumok közül kiemelten fontos a Bosch csoport hozzájárulása a gazdasági szerkezet megváltoztatásához, a tudásalapú termelés fenntartásához, az innovációs képesség növeléséhez, a stratégiai döntések meghozatalához, a foglalkoztatáshoz és ezáltal a jövedelemtermeléshez, valamint a kedvező üzleti környezet és az erős külső kapcsolatok, stratégiai partnerségek kialakításához. Fontos kiemelni, hogy a fejlődési folyamat minden szereplő részéről nyitottságot, türelmet, együttműködést igényelt, és számos kérdést, problémát is felvetett.

A versenyképességi alaptényezőket (Lengyel 2003) sorra véve a Bosch csoport jövőbeli miskolci tervei között szerepel célzott, projektalapú kutatás-fejlesztési projektek előkészítése és megvalósítása, a duális képzés megerősítése és kiterjesztése a felsőoktatásra, további beruházások, technológiai fejlesztések, a regionális beszállítók körének megerősítése, a nemzetközi óvoda, iskola továbbfejlesztése. Alapvető fontosságú továbbá a helyi önkormányzattal való együttműködés kiterjesztése új területekre is, ezek közül kiemelt fontosságú a városfejlesztési döntések előkészítése, valamint Miskolc, a megye és a régió befektetési vonzerejének növelése a 2014–2020 közötti időszakban (1. táblázat).

Fentieket kiegészítve a kormány 2013 októberében 1707/2013. határozatával Miskolc és térsége kiemelt fejlesztési központtá nyilvánításáról döntött. Az esettanulmányban leírt fejlődési folyamat eredményeként és a jövőbeli tervek alapján kialakulni látszik Miskolc fejlődési útja. Miskolc 2030-ra az új gazdaság regionális központja, élhető és vonzó, egészséges, emberközpontú, inspiráló és integráló város kíván lenni (Miskolc Megyei Jogú Város Településfejlesztési

1. táblázat: A jövő fejlődési irányai a versenyképességi alaptényezők szerint
Future development paths on the basis of the basic factors of the pyramid model

<i>Alaptényező</i>	<i>Vállalati stratégiai cél</i>	<i>Tevékenységek</i>
Kutatás-fejlesztés	Piaci versenyelőny növelése	Célzott, projektalapú kutatás-fejlesztési projektek előkészítése
Infrastruktúra és humán tőke	Képzett munkaerő alkalmazása	Középfokú duális képzés további erősítése, tanműhely fejlesztése; Duális képzés kiterjesztése a felsőoktatásra
Kívülről jövő befektetések	Hatékonyagsnövelés	További beruházások, technológiafejlesztés
Kis- és középvállalkozások	Stratégiai helyzet erősítése	Regionális beszállítók körének erősítése; Miskolc, a megye és a régió befektetési vonzerejének növelése
Intézmények és társadalmi tőke	Társadalmi tevékenységek fejlesztése	Nemzetközi óvoda, iskola kiterjesztése, továbbfejlesztése; A régióban lévő más vállalatok bevonása a programba

Koncepciója 2013). A város fejlődési potenciálja, versenyképessége a többi, hasonló méretű hazai és kelet-közép-európai várossal való összehasonlításban az elmúlt időszakban jelentősen nőtt. Lassan megteremtődik az a kritikus tömegű erőforrás, ezzel összhangban pedig az a közösségtudat és önbizalom is, amely a következő években Miskolc megnövekedett ütemű fejlődésének feltétele és egyben kulcsa lehet.

Köszönetnyilvánítás

A tanulmány elkészítéséhez külön köszönetet szeretnék mondani a Robert Bosch csoport részéről Dr. Max Nitzsche, Uwe Mang, Ansgar Lengeling, Javier Pareja González, Gombos Klára, Révay Péter, Nagy Anita és Lajtós-Nagy Judit segítő együttműködéséért.

Jegyzetek

- 1 Az általános nemzetközi meghatározás szerint azok a települések tartoznak ebbe a kategóriába, melyek lakosság száma 100 000 és 250 000 fő között van.
- 2 Az Európai Bizottság által elfogadott 800/2008/EK rendelet (általános csoportmentességi rendelet) jelentős mértékben egyszerűsítette és korszerűsítette az állami támogatások szabályait. A de minimis támogatásokra való alkalmazásról szóló, 1998/2006/EK bizottsági rendelet pedig kimondja, hogy nem minősül állami támogatásnak a bármely hároméves időszakban odaítélt, vállalkozásonként 200 000 eurót nem meghaladó támogatás.

- 3 A quadruple helix modell egy innovációs együttműködési modell, amelyben a felhasználók, a vállalatok, az egyetemek és az önkormányzatok egymással együttműködnek innovációk (termékek vagy szolgáltatások) létrehozása céljából. Számos kutatás kiemeli, hogy nincs egyetlen quadruple helix, hanem számos fajtája, módozata létezik. Egy jellemzőben minden modell megegyezik, mégpedig hogy a hagyományos triple helix modellhez képest egy negyedik szereplőcsoportot is nevesítenek, amely a modell alkalmazási területétől függően lehet a társadalom, a civil szereplők, a végfelhasználók, a fogyasztók vagy a helyi lakosság.

Irodalom

- Egedy T. (2012): A gazdasági válság hatása a nagyvárosok versenyképességére Magyarországon. *Földrajzi Közlemények*, 4., 420–438.
- Enyedi Gy. (1997): A sikeres város. *Tér és Társadalom*, 4., 1–7.
- Józsa V., Nagy H. (2013): Helyi gazdaságfejlesztés – megéri-e a befektetést, és ha igen, kinek? In: Rechnitzer J., Somlyódy Péter E., Kovács G. (szerk.): *A hely szelleme – a területi fejlesztések lokális dimenziói*. Széchenyi István Egyetem Regionális- és Gazdaságtudományi Doktori Iskola, Győr, 271–280.
- Káposzta J., Nagy H. (2012): Az endogén fejlődés és a lokalizáció gazdaságfejlesztésének összefüggései. In: Farkas A., Kollár Cs., Laurinyecz Á. (szerk.): *A filozófia párbeszéde a tudományokkal: A 70 éves Tóth Tamás professzor köszöntése*. Protokollár Tanácsadó Iroda, Budapest, 136–149.
- Kukely Gy., Zábrádi Zs. (2003): *Az ipar szerepe vidéki nagyvárosaink rendszerváltozás utáni fejlődésében*. http://geogr.elte.hu/TGF/TGF_Cikkek/kukely4.pdf (Letöltés: 2013. november 1.)
- Lengyel I. (2003): *Verseny és területi fejlődés*. JATE Press, Szeged
- Miskolc Megyei Jogú Város Településfejlesztési Konceptiója 2014–2030*. (Tervezet, 2013)
- Rechnitzer J. (2007): Az európai regionális politika és városfejlődés. *Magyar Tudomány*, 6., 690–703.
- Tóth G., Nagy Z. (2013): Eltérő vagy azonos fejlődési pályák? A hazai nagyvárosok és térségek összehasonlító vizsgálata. *Területi Statisztika*, 6., 593–612.
- <http://www.bosch.hu/sajto/tortenet/mtortenet.phtml> (Letöltés: 2013. december 1.)
- <http://www.bosch.uni-miskolc.hu/> (Letöltés: 2013. november 1.)
- http://fn.hir24.hu/gazdasag/2002/03/11/miskolci_iparfejlesztes_vendegek_avason/ (Letöltés: 2013. november 1.)
- http://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/nepsz2011/nepsz_04_2011.pdf (Letöltés: 2013. december 1.)
- <http://www.miskolc.hu/elet-varosban/gazdasag/varos-gazdasaga/logisztika> (Letöltés: 2013. december 1.)
- <http://www.miskolc.hu/elet-varosban/gazdasag/varos-gazdasaga/tenyek-es-adatok> (Letöltés: 2013. december 1.)
- <http://www.miskolcholding.hu/aktualis/ezer-munkahelyet-teremt-miskolcon-japan-takata> (Letöltés: 2013. december 1.)